

Biuletyn Koła Miłośników Dziejów Grudziądza

W. Grobelny

Numer 8(13)

Rok II

Data odczytu: 19.9.2001

Data wydania: 28.3.2004

Referent: Edward Wiśniewski.

Działalność Pomorskiej Izby Rzemieślniczej w Grudziądzu w okresie międzywojennym (1920 – 1939)

Wraz z rozwojem miast w XIII i XIV wieku i przejściem Ziemi Chełmińskiej przez Zakon Krzyżacki nastąpił rozwój rzemiosła. Pierwsze dane, dotyczące rzemieślników w Grudziądzu pochodzą z 1313 r.. na terenie miasta rozwinięty był handel mięsem, butami i sukniem, czyli istniało już rzeźnictwo, sukiennictwo i szewstwo. Byli również piwowarzy i mielcarze (przygotowywanie słodu). Rozwój rzemiosła był w dużej mierze uzależniony od rozwoju handlu, a to głównie ze zbytem zboża transportem rzeczonym, a w zamian rósł popyt na towary rzemieślnicze. I tak w XV i XVI w. Istniało: piekarnictwo, sukiennictwo, czapnictwo, murarstwo, szewstwo, krawiectwo, kowalstwo. Natomiast produkcja piwa i słodu rozwijała się w zakładach komunalnych. Po I rozbiórce Polski (1772) rzemieślnicy mogli w dalszym ciągu sprzedawać swe wyroby na targach i jarmarkach. Początek XIX wieku przyniósł dalszy rozkwit rzemiosła, a to dzięki budowie twierdzy grudziądzkiej. Sprowadzano głównie murarzy, cieśli, kowali i pokrewnych zawodów, którzy już osiedlali się tu na stałe. Byli to głównie przybysze ze Śląska, Saksonii i Ziemi Lubuskiej.

Wiek XIX przyniósł ogromny rozwój gospodarczy, powstały liczne zakłady przemysłowe, a tym samym rzemiosło natrafiło na podatny grunt rozwoju. Zgodnie z dyrektywami ustaw pruskich powołano dniu 23.2.1899 r., przez rząd w Rzeszy Niemieckiej Izbę Przemysłowo Handlową. W Grudziądzu zaszła więc konieczność utworzenia Izby Rzemieślniczej, skupiającej tylko rzemieślników. Pierwsze zebranie odbyło się dnia 26.6.1914 r., na którym opracowano regulamin komisji egzaminacyjnych, czeladniczych i mistrzowskich, regulamin biura itp.

Pierwszym dyrektorem był dr Boenitz. Do Rady należeli Niemcy jak i Polacy. W latach 1917 – 1918 działalność Izby Rzemieślniczej była przystosowana głównie do działań wojennych (zaopatrywanie dostaw dla wojska). Prowadziła również poradnictwo zawodowe, naukę dla uczniów, pośrednictwo prawne, kursy fachowe itp. Na zebraniu w dniu 1.8.1919 r. niemieckie władzę pogodziły się już z rzeczywistością i tak na wniosek dyrektora Spaaka zaproponowano nawiązać kontakt z rządem polskim w celu przejmowania Izby Rzemieślniczej przez Polaków, z uwzględnieniem majątku i pieniędzy. Część powiatów, które przeszły do Niemiec – dołączono do Izby Rzemieślniczej w Pile, wraz z urzędnikami pochodzenia niemieckiego. Z chwilą przejścia Pomorza przez władze polskie przygotowano się do przejścia poszczególnych urzędów państwowych i samorządowych, a nie zatroszczono się o samorząd gospodarczy tj. o Izbę Rzemieślniczą w Grudziądzu. W końcu udało się zebrać trzech obywateli – rzemieślników, którzy zasiedli w zarządzie wraz z członkami dawnej Izby niemieckiej. Byli to: Stanisław Rost – mistrz krawiecki, Feliks Lesiński – mistrz malarski i Piwowarski. Jedynym urzędnikiem i łącznikiem w trudnym okresie był późniejszy dyrektor Izby (administracja) – Franciszek Biszoff. Tymczasowym komisarzem Izby mianowano dr

Lemańczyka, wkrótce jednak zastąpił go naczelnik Wydziału Przemysłu i Handlu przy Wojewodzie Pomorskim – inż. Stanisław Celichowski. Na komisarycznego prezesa Izby wybrano dyrektora Grobelnego. Dnia 12 XI 1920 r. na zebraniu zajęto się sprawą przyłączenia północnych powiatów Pomorza do Izby Rzemieślniczej w Grudziądzu. W ten sposób rzemiosło połączono w jedną całość. Rozpoczęto porządkowanie spraw cechowych, ustanawianie komisji egzaminacyjnych, tworzenie wydziałów cechowych itp. Zaopatrywano armię polską wg planu wykonawczego, opracowanego przez Biszoffa i por. Urwaldego z D.O.G. Izba działaniem swym objęła całe ówczesne Województwo Pomorskie.

W 1920 skład zarządu wchodził: prezydent Izby Władysław Grobelny – właściciel drukarni, zastępca Stanisław Rost – mistrz krawiecki, skarbnik Alojzy Stuhldreer – mistrz zegarmistrzowski oraz przedstawiciele z innych miast województwa. Taki skład zarządu urzędował z małymi wyjątkami do 25.4.1929 r. W tym dniu odbyło się konstytucyjne posiedzenie Izby, na którym wybrano nowy zarząd. Prezydentem Izby został wybrany Piotr Jakubowski, mistrz murarsko-ciesielski z Grudziądza, zastępcą Edward Mollin – mistrz fryzjerski oraz jako członkowie – przedstawiciele innych miast. Prezydent i zastępca reprezentowali jednocześnie rzemiosło pomorskie w Radzie Związku Izb Rzemieślniczych w Warszawie. Działalność Izby koncentrowała się w poszczególnych referatach i tak: administracją kierował nieprzerwanie dyrektor – wielce zasłużony – Franciszek Biszoff. Ponadto istniały referaty – przemysłowy, organizacyjny, ekonomiczny, egzaminacyjny, oświatowy i Instytut Rzemieślniczy. Izba Rzemieślnicza w okresie swojego istnienia przejawiała znaczną aktywność organizacyjną, społeczną i oświatową. Dzięki istnieniu drukarni Wł. Grobelnego była ty tam wydawana „Gazeta Rzemieślnicza” a później zmieniono nazwę na „Rzemieślnik”. Wydawano nawet podręczniki fachowe. Po zakupieniu budynku przy ul. Małogroblowej (obecnie Cech Rzemiosł Różnych) działalność Izby przeniosła się do tegoż gmachu. Urządzano tam kursy, odczyty, pokazy, wystawy, wykłady w celu podniesienia wiedzy u rzemieślników. W 1932 r. utworzono Instytut Rzemieślniczy. Zadaniem jego w myśl statutu było: m. in. Organizowanie i przeprowadzanie kursów zawodowych urządzenie wystaw i konkursów, wydawanie podręczników, udzielanie porad technicznych, badanie koniunktur gospodarczych na rzecz rynku zbytu, udzielanie porad dla młodzieży, opieka nad szkołami zawodowymi. Niestety nastąpił w latach 30-tych okres załamania się działalności, a mianowicie zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 10.03.1934 r. o prawie przemysłowym Związki Cechów o randze wojewódzkiej ulegają likwidacji do dnia 15.8.1935 r. Kontrowersyjne posunięcie nie mobilizowało do lepszej pracy w Pomorskiej Izbie Rzemieślniczej. W latach następnych 1937 – 1939 powstawały liczne stowarzyszenia jak np. właściciele mistrzów czy czeladników w danej branży rzemieślniczej. Siedziby przenoszono do Torunia – jako miasta wojewódzkiego. Ciosem był również śmierć prezesa P. Jakubowskiego, który zginął w wypadku dnia 25.11.1937. Jego miejsce zajął Artur Szulc – mistrz ślusarski z Torunia. Należy również wymienić działalność propagandową Pomorskiej Izby Rzemieślniczej, która mogła poszczycić się zorganizowaniem np. Stałej Wystawy Maszyn i Urządzeń Przemysłowych (otwarta 7.6.1931 r.), wystawy uczniów (26.6.1932) w gmachu Izby oraz wystaw o zasięgu krajowym jak Pomorska Wystawa Rolno-Przemysłowa w 1925 r. w Grudziądzu oraz Święta Rzemiosła Pomorskiego w Toruniu (23.6.1935)